

Píše Michal Topor

(E*forum, 13. 11. 2013)

Na půdě berlínské Staatsbibliothek se v listopadu 2007 uskutečnila konference věnovaná vědeckému dílu **Moritze Steinschneidera** (1816–1907), moravského rodáka, jedné z klíčových osobností vzniku evropského bádání o dějinách židovského písemnictví. Loni byl vydán svazek shrnující pokročilejší verze konferenčních příspěvků – pod názvem **Studies on Steinschneider. Moritz Steinschneider and the Emergence of the Science of Judaism in Nineteenth-Century Germany** (ed. Reimund Leicht a Gad Freudenthal, Boston – Leiden, Brill 2012, 602 s.). Jak v předmluvě uvádějí editoři svazku, takřka paralelně (ovšem nikoli konkurenčně) se osobností M. Steinschneidera zabývali také v Jeruzalémě, v rámci sympozia konaného 16. ledna 2008 – výsledkem jeruzalémského jednání bylo speciální číslo časopisu Pe'amin (2011/2012, č. 129/130), oba redakční týmy spolu prý úzce kooperovaly.

Editoři svazku *Studies on Steinschneider* konstatují v úvodní stati obří historický význam Steinschneiderova díla na poli věd/y o židovství, současně poukazují na to, že dosud jako by toto dílo odrazovalo svou povahou (jeho základ tvoří bibliografické, lexikografické, katalogizační počiny) od retrospektivní, ba životodárné reflexe. Aktuální konferenční a sborníkové počiny chtějí vrátit Steinschneidera do hry, pronikají historickým k živoucímu, produktivně zhodnocují komplex díla, které dnes může budit zdání, že je prostě jen jaksi k dispozici, k použití – v rámci oborových příruček apod. – a jež přitom, právě svou objektivistickou zařatostí (a chladem) může v dnešních debatách o možnostech a úkolech dějepisectví provokativně rezonovat: „Steinschneiderův ideál objektivnosti zůstává v odborné rozpravě kritickou silou; duch objektivní a kritické vědy, onen nepřemožitelný běs, má pro židovská studia stále velký význam“ (s. xxxii). Tato snaha přináší podnětné zisky i tomu, kdo se zajímá o dějiny areálově českých, resp. moravských učeneckých sítí (již ve 2. svazku řady *Historiografie Moravy a Slezska /2006/* ostatně Steinschneidera pojednala Libuše Hrabová, s. 11–20). Ačkoli totiž Steinschneiderovo působení bylo nejpozději od roku 1845 existenčně spjata především s berlínskou intelektuální scénou, úvodní pasáže Steinschneiderova života byly spolupodmíněny parametry moravsko-českými.

Steinschneider se narodil roku 1816 v Prostějově. Pro představu: v letech 1833–1836 studoval v Praze talmud, navštěvoval zdejší univerzitní přednášky. Přesídlil do Vídně, od května do října 1839 pokračoval ve studiích v Lipsku (pod dohledem Heinricha Leberechta Fleischera), v Berlíně poté v letech 1839–1842 poslouchal přednášky Franze Boppa, seznámil se tehdy s průkopníky vědy o židovství, Leopoldem Zunzem a Abrahamem Geigerem. Vrátil se do Prahy, spřátelil se s Michaelem Sachsem (nar. 1808 v polském Głogówě), od r. 1836 pražským rabínem, právě Sachse poté

r. 1845 následoval do Berlína. Hned vstupní studie Ismara Schorsche upozorňuje na význam, který pro Steinschneiderovo směřování měl jeho strýc, prostějovský lékař a znalec Starého zákona a talmudu Gideon Brecher (s. 5–8), speciálně je poté Brecherovi a Prostějovu jako centru moravské, ale i středoevropské haskaly věnováno pojednání Michaela L. Millera – autora pozoruhodné knihy *Rabbis & Revolution. The Jews of Moravia in the Age of Emancipation* (Stanford University Press 2011). (Je na místě připomenout tu profil Brecherova syna – olomouckého lékaře, překladatele a básníka Adolfa Brechera, včleněný nedávno do knihy *Literární procházky německou Olomoucí*, eds. Lukáš Motyčka a Veronika Opletalová, Univerzita Palackého v Olomouci 2012, s. 75–76.)

Pařížská historička Céline Trautmann-Wallerová ve stati o vědě o židovství (*Wissenschaft des Judentums*) jako protighettoizační aktivitě přiblížila poslední Steinschneiderova pražská léta (1842–1845). Zmiňuje tu krom jiného i Zunzovo nepřiliš úspěšné pražské vzdělavatelské angažmá (1835) pod hlavičkou *Verein zur Verbesserung des jüdischen Kultus* i jiné Zunzovy vazby k Praze – např. korespondenční styk s pražským rabínem Salomonem Judou Leibem Rapoportem (původem z Haliče), vyznavačem osvícenských idejí. Steinschneider v Praze v letech 1842–1845 vystřídal několik učitelských zaměstnání, také se ještě zde seznámil se svou budoucí ženou – Auguste Auerbachovou (srov. Moritz Steinschneider: *Briefwechsel mit seiner Verlobten Auguste Auerbach 1845–1849: ein Beitrag zur jüdischen Wissenschaft und Emanzipation*, eds. Renate Heuer a Marie Louise Steinschneider, Frankfurt am Main – New York, Campus 1995). Více se již ovšem Trautmann-Wallerová zabývá prvními berlínskými úvahami nad projektem vysoké školy pro vědu o židovství, také další texty poté odklánějí pozornost od moravsko-českých souvislostí. Arndt Engelhardt nastínil pohyb v Steinschneiderových názorech na svého času existující i navrhované pedagogické a encyklopedické projekty: představil Steinschneidera jako bytost skeptickou vůči kolektivním a popularizačním vědeckým aktivitám, odmítající trvající (institucionální) propojování náboženské pedagogiky s bádáním. V závěru studie (s. 134–135) Engelhardt doložil kontakt mezi Steinschneiderem a Isidorem Singerem (1859–1939), rodákem z Hranic na Moravě – a iniciátorem (již v době newyorského pobytu započatého r. 1895) vzniku proslulé *Jewish Encyclopedia*.

Další texty se soustředí na výklad Steinschneiderova přístupu k dějinám literatury: Irene E. Zwiepová si všímá postupu od hegliánské schematičnosti (akcentující jednu, dialekticky stoupající národní linii) k orientalistické komparaci napříč literaturami různé jazykové provenience; Reimundt Leicht vyměřuje způsob, jímž pozitivista Steinschneider koncipoval dějiny židovské literatury (centrem modelu mu bylo písemnictví středověké), v návaznosti na to Nils Roemer zkoumá – počítaje s kritickými perspektivami a revizemi, jímž Steinschneiderovo dílo bylo vystaveno (prominentně v reflexích Gershoma Scholema) – Steinschneiderův „vznešený sen objektivity“. Tohoto snu, resp. přesvědčení se Steinschneider vytrvale držel i v setkáních s iracionální, magickou či mystickou linkou židovského a jiného písemnictví. Kritická distance umožňuje dále odhalovat specifika Steinschneiderova stanoviska – jak vidno

v pojednáních Giulia Busiho a Giuseppe Veltriho, která spolu se zmíněnými i dalšími texty (představu o jejich tematické orientaci lze získat na books.google.cz, kde je kniha částečně k dispozici) vytvářejí inspirativní monografický celek.

www.ipsl.cz